

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 22.

V Ljubljani, 15. novembra 1886. l.

XXVI. leto.

Odlomki iz vzgojeslovja.

Spisal dr. Fr. Kos.

(Dalje.)

Spomin.

V tej umetnosti si je največ imena pridobil neki Reventlov z Danskega. Med drugim priporočila naslednje vodilo, kako naj bi se iz letnic naredile take besede, ki bi bile v nekaki zvezi z dotičnimi zgodovinskimi dogodki ali pa osebami. Številke od 0 pa do 9 naj se nadomesté z dotičnimi črkami in sicer:

0 = l ali pa z. (l zato, ker se ta črka nahaja v besedi ničla = null.)

1 = t ali pa d. (t zato, ker je nekoliko sličen številki 1, d pa zato, ker se skorej ravno tako izgovarja kakor t.)

2 = n ali pa v. (n zato, ker ima dve glavni potezi, ravno tako tudi v.)

3 = m ali pa w. (Obe čerki imate po tri glavne poteze.)

4 = r ali pa q. (r se nahaja v besedi vier-četir na konci q pa v francoski besedi quatre v začetku.)

5 = s in ss. (Številka 5 in črka s ste si nekoliko podobni.)

6 = b ali pa p. (b zaradi sličnosti, p pa, ker se skorej ravno tako izgovarja kakor b.)

7 = f, pf, ph. (f zaradi sličnosti s številko 7, pf in ph pa zaradi sličnega izgovarjanja.)

8 = h ali pa j.

9 = g ali pa ch. (Številka 9 in črka g ste si nekoliko podobni.)

Samoglasniki so brez pomena.

Ako si hočem kako število zapomniti, nadomestiti mi je posamezne številke z dotičnimi črkami ter vriniti med nje nekatere potrebne samoglasnike. A paziti moram, da napravim tako besedo, katera bo v nekaki logični zvezi z dotično osebo ali pa dogodkom. N. pr. Frankovski kralj Karol Veliki je bil rojen leta 742. Nadomestivši številke te letnice z dotičnimi črkami lahko napravim besedo „Frank“. — Barometer so iznašli leta 1643. Iz številke te letnice (razun tisočice, katero je treba dostaviti) dobim lahko izraz „barometer“.

Tudi na drug način so si nekateri prizadevali spominu olajšati njegovo delovanje. N. pr. Karol Veliki je umrl leta 814. Primerjali so osmico uri peskarici (Sanduhr) kot znaku smrti, jedinico sulici kot znaku boja in šterico plugu kot znaku miru, kar bi pomenjalo: „Umrl je mož, ki je bil slaven v boju in v miru“.

Iz rečenega se vendar lahko razvidi, da je tako postopanje pri učenju zamudno in nezanesljivo. Namesto izraza „Frank“ napravim lahko iz letnice 742 besedo „faraon“, s katero so zaznamovali egiptovske vladarje. Beseda faraon ne stoji v nikakoršni logični zvezi z rojstvom Karola Velikega. — Razun Karola Velikega so živeli še drugi vladarji, ki so bili pred svojo smrtjo slavni v boju in v miru, torej bi bili morali tudi umreti leta 814.

Delovanje spomina je **razumno** (judicijsko), ako si človek predstave sistematično vredí po njih vsebini in notranji zvezi, preden si jih prisvoji. Naprej je treba učno tvarino razumeti, potem še le zapomniti. To veljá posebno tam, kjer so deli učne tvarine v logični zvezi, n. pr. pri kaki znanstveni razpravi.

Mehanični spomin je zanesljiv in vztrajen, a manjka mu služnosti, katera se nahaja posebno pri razumnem spominu. Pri poduku je treba v prvi vrsti negovati razumni spomin, a tudi mehničnega ne popolnoma zanemariti. Umetni spomin se more le v nekaterih izvanrednih slučajih priporočati.

Izobraževanje spomina po vsebini in obsegu je deloma odvisno od **zanimanja**. Za kar se človek zanimlje, to si lahko zapomni. Nekateri razločujejo spomin za stvari, imena, kraje, števila itd. V takih slučajih smemo sklepati, da se dotičnik posebno zanimlje za stvari, imena, kraje, števila itd. Razne zmožnosti spomina so pa tudi odvisne od prirodnih svojstev in pa od izobraževajočih razmer dotičnega človeka.

Moč spomina je v posameznih starostnih dobah različna. Največa je v mladosti okolu 13. leta. Zato se posebno dečki in deklice lahko učé na pamet ne gledé na to, ali tvarino razumejo, ali pa ne. Pozneje spomin počasi zginjuje tako, da začne okolu 33. leta preobladati razum, ki doseže svoj vrhunec po 50. letu.

Dober spomin je velike važnosti za duševno izomiko vsakega človeka, ker hrani dobljene predstave, nazore in izkušnje, da jih lahko pri raznih priložnostih uporablja razum. Ta more le takrat uspešno delovati, ako ima na izbiro množico predstav.

Dober spomin ni prirojen, temuč pridobljen. Izvrstnost spomina je deloma odvisna od telesnega ustrojstva. Znano je, da morejo nekatere bolezni spomin jako oslabiti. Zdravemu človeku je mogoče spomin zboljševati, ako pametno postopa in ga prične vaditi o pravem času. Veliko je odvisno od tega, kako si človek pridobi predstave. Kar smo sami skusili, zapomnimo si bolje, kakor to, kar smo le slišali ali pa čitali. Kar je novega in posebnega, napravi večí vtis, kakor to, kar je vsakdanje. Ako smo raztreseni, kadar dobimo kake predstave, ne zapomnimo si jih tako, kakor takrat, ko smo zbrani in pazljivi.

Da se pridobi in ohrani dober spomin, treba je paziti na sledeče:

1. Spomin naj se že pri otrocih vadi in neguje. Izprva je delovanje spomina več ali manj mehanično. Otroci se naučé na pamet raznih izrekov, malih pesmic in kratkih molitvic. Pri nazornem poduku mora vzgojitelj paziti, da si mladina vsako reč dobro ogleda ter zapomni njene bistvene znake.

2. Vzgojitelj naj skrbi, da se mehanično učenje pri mladini zgodaj premeni v razumno. Rastolmačiti jej je treba vsebino tega, česar se ima naučiti, in razložiti vsak nejasen pojem. Kar le na pol razume, zapomni si težko in kmalu pozabi. Kar je novo, spojí naj se s tvarino, katera jej je že znana. Začeti je treba pri lagljem, bližnjem in posebnem ter iti k težemu, daljnemu in splošnemu.

3. Vrste predstav sledé naj po primernem naravnem redu in sicer posamezni deli pri prostornih vrstah, posamezni dogodki pa pri časovnih vrstah. Ako je treba pri zemljepisnem poduku učencem naštetí razna mesta ali gore, začne naj učitelj na jednom konci, n. pr. na vzhodu ter gre polagoma proti zapadu. Zgodovinske dogodke naj pripoveduje v kronološkim redu. Izpeljuje naj iz vzroka učinek, iz razlogov posledice in iz sredstev svrhe.

4. Spomin se ne sme preobložiti s prevelikim učnim gradivom. Čim več predstav mora duša na jedenkrat vzprijeti, tem slabejši vtis napravi vsaka posamezna. Bolje je, da se mladina učí malo, pa temeljito, kakor mnogo, pa površno. Izmed raznovrstnega učnega gradiva je treba izbrati to, kar je najkoristnejše in najpotrebnejše.

5. Učno gradivo je treba večkrat ponavljati. Mnogokratno ponavljanje olajša reproduciranje. Pri ponavljanju večje partije se učitelj ne sme preveč ozirati na posameznosti, temuč se zadovoljiti, ako pokažejo učenci zmožnost, da lahko z raznih stališč napravijo pregled večje celote. Ponavljanje je učencem potrebno, ker dobijo z njim učno gradivo v svojo oblast ter je lahko porabijo, kadar je treba. (Repetitio est mater studiorum.)

(Dalje prih.)

Slomšek pa Pestalozzi.

Ali je „Blaže in Nežica“ res plagijat?

(Dalje in konec.)

Komur je torej znana Slomšekova in Pestalozzi-jeva mladost, njihovo javno delovanje in življenje, kedor pozna povod, svrha in vsebino njihovih treh navedenih knjig, mora priznati, da Slomšekovo delo ne leni Pestalozzi-jevima prav nič podobno, nikakor še kak prepis, ampak da je povsem novo, izvirno delo, nastalo na podlogi posebnih izkušenj in iz posebnih slovenskih razmer in potreb. Nasprotna trditev mora izvirati le iz trdovratne hudobije ali nepoznanja jedne ali druge ónih treh knjig, kar je gotovo neodpušljiva sramota za nemškega učitelja in bivšega šolskega nadzornika slovenskih šol.

Vender pa naj tem glasno govorečim dokazom prvotvornosti „Blažeta in Nežice“ dodam še druge, izvirajoče in Slomšekovih izrednih, vzornih lastnosti ali pa iz drugih odnošajev knjige same.

Pred vsem je bil Slomšek vzgled ponižnosti in pohlevnosti ne le kot predstojnik (podložnikom) in gospodar (služabnikom), ampak tudi kot pisatelj. Takó je znano, da je Slomšek dal knjige na svetlo sè splošnim pristavkom „poslovenili, spisali mladi duhovniki“, katere knjige je več ali manj sam zalagal, sam pisal, in če ne, pa popravljal, kar mu je dalo navadno več truda, kakor da bi bil vse sam oskrboval.*) Take knjige n. pr.: „Perjetne perpovedi za otroke“, „Hrana evangeljskih nauk“, „Kratkočasne pravljice“, „Življenja srečen pot“, „Kršansko devišstvo“.**)

Še lepši dokaz Slomšekove pisateljske ponižnosti so nam Ahaceljeve „Pesme po Koroškim in Štajarskim znane, enokoljko popravljene in na novo zložene“. Pri teh „pesmah“ se je Ahacelj le toliko trudil, da je posodil svoje imé. „Uredoval je natise teh pesmi Slomšek sam, in le njemu samemu gre zasluga za izdavanje teh pesmi“. „Med 33 pesmimi prvega natisa je petnajst Slomšekovih“.

Da, v svojej skromnosti je šel Slomšek takó daleč, da je na naslovnem listu lastnih knjig dodajal svojemu imenu naslov svoje prejšnje službe. Takó se je kot špiritual podpisal za „nekdajnega kaplana“, kot škof za „nekdajnega fajmoštra, višega šolskega ogleda, opata“ i. t. d.

*) „Pristavek ‚poslovenili, spisali mladi duhovniki‘ — piše Mih. Lendovšek v I. knjigi ‚Slomšekovih zbranih spisov‘ — ‚nij druga, ko previlika pohlevnost Slomšekova in občudovanja vredna nesebičnost njegova! Znano je, da je dajal Slomšek, ko je bil špiritual v celovski duhovnici, bogoslovcem Šmidove pripovedke, naj bi se s prelaganjem taistih v slovenščino vadili v rabi materinskega jezika. Tako tudi legende, ki se nahajajo v Kerš. devištvu in v Življ. sreč. pot. Ali — takó mi piše g. Hašnik, izmed teh Slomšekovih predstavljavcev eden — mi bogoslovci smo bili velike reve, kar zadeva ‚copiam verborum‘ in pravilnost slovniških oblik, in trud, katerega je Slomšek s popravljanjem naših prevodov imel, je bil neizmeren. Pihl in gladil jih je noč in dan, v počitnicah pa uredoval in korekturo oskrboval“.

**) Pisatelja te knjige se imenuje Slomšek sam v nekem pismu, v kojem popisuje svoje potovanje v počitnicah l. 1837. Takrat se je sešél v ljubljanskem gledišči s Preširnom, ki ga je za slovo počestil sè znano pušico: Ker stara para slomek — „Devištea“ preveč vzél, — Je mlajši njega slomek — Prodajat ga začél.